ולא לישני דבי דינא. כל דבריהם היו כתובין בלשון ב״ד ולא היו חתומין אלא שניים: **ולא הוה כתיב ביה כמותב תלתא הוינא וחד ליחודי.** כדמגרסינן בכתובות (דף כב.) בשלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם: **היינו דריש לקיש.** דאמר [כט.]: חזקה אין ב״ד כותבין שטר אלא כדת וכהלכה והני וודאי תלתא הוו: **כתיב דין טוענין.** סבורין שיהו שניים כשריס לדון: **בי דינא.** הכל יודעין שאין שניים קרויס ב״ד: **בי דינא דרבנא אשי.** דאינהו ודאי ידעי שאין ב״ד קרויין בשניים: **ואמר לן רבנא אשי.** לכתוב כך דכיון דהוא היה שם מסתמא לא נזה לפחות משלשה לכתוב. והאי דנקט רב אשי לפי שבית דינו היה רואה בימי רבינא ושניהם סידרו גמרא של תלמוד בבלי כדאמרינן התם בהשוכר את הפועלים (ב״מ פו.) רב אשי ורבינא סוף הוראה וביומיו נאמרו דברים הללו והוקבעו בגמרא: **בשביל לא אמר לנו.** אינו נאמן לפי שאין בידו ליטלן: **בשדה דבריו קיימין.** דמה לו לשקר אם רוצה נוטלן ונותנן לאותו שהוא מעיד עליו: **אם למוסר.** אם נראה להם כמוסר דבריו לבניו באמת בלשון זוהה: **למעירים.** שהוא מתיירא שלא יטלם בחייו או שלא יחזיקוהו כעשיר להוסיף על יגיעותיו: **שהניח לו אביו.** ולא אמר להו היכן הם: **בעל החלום.** שר המראה חלומות בלילה: **כך וכך הם.** מגיד לו כמה יש: **לא מעלין כו׳.** **ויכול להוליאם במקומן[ה]: מיכאב היכי דאבינן.** פסק דין במקום שיש מחלוקת ונטו אחרי הרבים: **זכאי.** פלוני: **מדבריהם נזדכה.** משמע שהיה מחלוקת ביניהם ומתוך דבריהם נזדכה: **לשלומי איהו מנתא בהדייהו.** אם טעו השנים וחייבין לשלם מביתם פליגי הך רבנן בדיין השלישי אם ישלם חלקו עמהם: **מאן דאמר זכאי.** כתבינן ולא כתבינן פלוגתייהו דקסבר כולם שוין ואף השלישי ישלם עמהם דאי לא הוה איהו בהדייהו בתרי לא הוה מיפסיק דינא: **לשלומי איהו.** לבעל הדין חלקו של דיין שלישי: **למאן דאמר פלוני ופלוני מזכין כו׳ לא משלמי.** דלהכי כתבינן פלוגתא בהדיא לאודועי דבתרי נגמר דינא ולא קיבלו עלייהו כולי דינא: **הכא קיימי.** דהא לא קתני מתני׳ שיוליאום לאחר ששמעו דבריהם: **עד שיראו שניהם לאחת.** את העדות. ולקמן יליף טעמא: **אין עדותן מתקיימת בב״ד.** לפסוק הדין על פיהם: **עד שיעידו שניהם לאחת.** וסתמא היא ולא ר׳ יהושע בן קרחה קאמר לה: **לימא דלא כר׳ נתן.** דהא מתני׳ קתני דלעיילינהו לסהדי משום דמתחילה כשבדקום שמעו דבריו של זה בלא זה: **ור׳ נחמיה היא.** דאמר בשעת משא ומתן הוו מפקי להו לבעלי דינים: **במאי קמיפלגי.** ת״ק ור׳ יהושע[ו]: **אמנה דקא מסהיד האי כו׳.** זה אומר בפני הלוהו מנה וזה אומר בפני הלוהו מנה זה לא ראה של זה ונמצא שאין כאן עדות שלם במנה אחד: **ואידך.** מ״מ תרווייהו מסהדי דמנה קא רשי ביה: **והוא עד.** והאי קרא בשני עדים משתעי לגבי קרבן שבועת העדות דאילו השביע עד אחד ע״ו ולא העידו פטור: **דתניא ממשמע שנאמר כו׳.** עד אחד משמע: **ואפקיה רחמנא בלשון חד.** דכתיב והוא עד: **לשבועה אחי.** עד אחד אינו מחייבו ממון אלא שבועה הלכך כשהעיד זה יחידי וזה יחידי לא שייכא תורת ממון בעדותן ולא מצרפינן להו דהא לאו לחיובא ממונא אתו: ודכולי

וכל לישני דבי דינא ולא הוה כתב בה במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי סבר רבינא למימר היינו דריש לקיש א״ל רב נתן בר אמי הכי אמרינן משמיה דרבא [א]כל כי האי גוונא [ב]חיישינן לב״ד טועין אמר רב נחמן בר יצחק אי כתב בה בי דינא תו לא צריך ודילמא בית דין חצוף הוא [ג]דאמר שמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב״ד חצוף דכתב ביה בי דינא דרבנא אשי ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו [ד]דכתיב בו [ה](ואמרנא ליה לרבנא אשי) ואמר לן רבנא אשי [ו]ת״ר [ז]אמר להן אחד אני ראיתי אביכם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימין אין בידו ליטלן לא אמר כלום [ח]הרי שראו את אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו קיימין. אין אביהן. כי של פלוני הן. ואם כמעירים הרי הן שלהן וכן הלכה. הרי שהיה מצטער על מעות מעשר שני שהניח לו אביו. בא בעל החלום וא״ל כך וכך הן ובמקום פלוני הן. זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: **מתני׳ היו מכניסין את השני ובודקין אותו ונמצאו דבריהן מכוונים נושאין ונותנין בדבר. שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי כיצד כותבין ר׳ יוחנן אמר יצא פלוני זכאי ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין ר׳ אלעזר אומר סתם כותב מדבריהן נזדכה פלוני. ואמרינן [מאי] בינייהו ואתו למימר איכא בינייהו**

ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל ס״ל. כשמואל קי״ל כדפיר׳ בריש מכילתין (דף ג:[ט]) וה״פ כשמואל בעלמא ס״ל באודיתא שכתבו בהודאה בשנים בלא קנין וגזה אין הלכה כמותו כדאמר לעיל הודה בפני שנים קנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין: **כל שאין בידו.** ליכא למימר דלהמניה במיגו דאי בעי אמתיק דאין זה מיגו דאי אמתיק מנחי התם ולא יבא ליד פלוני: **ואם** כמוסר דבריו קיימין. אין שייך כאן שלא להשביע את בניו: **משום** דמחזי כשיקרא. ומשום לא תלך רכיל אין כאן: בעדות

קיימין כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימין אין בידו ליטלן לא אמר כלום [ט]הרי שראו את אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו קיימין אם כמעירים לא אמר כלום [י]הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך הן במקום פלוני הן של מעשר שני הן זה היה מעשה [יא]ואמרו [יב]דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: שנים אומרים זכאי כו׳: מיכתב היכי כתבי ר׳ יוחנן אמר זכאי ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין [יג](ופלוני ופלוני מחייבין) רבי [יד](אליעזר) אמר מדבריהן נזדכה פלוני מאי בינייהו איכא בינייהו לשלומי איהו מנתא בהדייהו דלמאן דאמר זכאי משלם ולמאן דאמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין לא משלם ולמ״ד זכאי משלם לימא להו אי לדידי צייתיתון אתון נמי לא שלמיתון אלא איכא בינייהו לשלומי אינהו מנתא דידיה למ״ד זכאי משלמי למ״ד פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין [טו]לא משלמי ולמאן דאמר זכאי משלמי ולימרו ליה אי לאו את בהדן לא הוה סליק דינא מידי אלא איכא בינייהו משום [טז]לא תלך רכיל בעמך רבי יוחנן אמר זכאי משום לא תלך רכיל ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין [יח]ופלוני פלוני מחייבין משום דמיחזי כשיקרא ור׳ אלעזר אית ליה דמר ואית ליה דמר הלכך [יט]כתבי הכי מדבריהם נזדכה פלוני: גמרו את הדבר היו מכניסין כו׳: למאן אילימא לבעלי דינין התם קיימי אלא לעדים כמאן דלא כרבי נתן דתניא [כ]לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר [כא]אפילו בזה אחר זה ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן כאחד רבי נתן אומר [כב]שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו לא לעולם לבעלי דינין ורבי נחמיה היא דתניא רבי נחמיה אומר [כג]כך היה מנהגן של נקיי הדעת שבירושלים מכניסין לבעלי דינין ושומעין דבריהן ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם ומוציאין אותן לחוץ ונושאין ונותנין בדבר [כד](גמרו את הדבר מכניסין אותן כו׳) והתניא גמרו את הדבר מכניסין את העדים ההיא דלא כרבי נתן גופא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה במאי קמיפלגי איבעית אימא [כה]קרא ואיבעית אימא סברא איבעית אימא סברא אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי ומנה דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי ואידך אמנה בעלמא תרוייהו קמסהדי ואיבעית אימא קרא דכתיב [2]והוא עד או ראה או ידע [כו]ותניא ממשמע שנאמר [3]לא יקום עד איני יודע שהוא אחד מה תלמוד לומר אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרט לך הכתוב אחד ואפקיה רחמנא בלשון חד למימר עד דחזו תרוייהו כחד ואידך והוא עד או ראה או ידע מ״מ: ואין עדותן מתקיימת בב״ד עד שיעידו שניהן כאחד ר׳ נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו. במאי קמיפלגי איבעית אימא קרא אב״א סברא מר סבר עד אחד [כז]כי אתי לשבועה אתי לממונא לא אתי ואידך אטו כי אתו בהדי הדדי בחד פומא קא מסהדי אלא מצרפינן להו הכא נמי ליצרפינהו ואיבעית אימא קרא [2]אם לא יגיד ונשא עונו ודכולי

הא כי אם נמצא שטעו וחייבין לשלם לדברי ר׳ יוחנן משלם גם הוא עמהן. לריש לקיש כו׳. ואסיק׳ לר׳ יוחנן משום לא תלך רכיל כלומר שלא יבא הבעל דין לשמור איבה לזה המחייב. ריש לקיש סבר אם לא תפרש המחייב אלא סתם מתראה כי כולן מזכין וזהו שקר ר׳ אלעזר חייש משום לא תלך רכיל ומשום מדבר שקר תרחק הלכך כותב מדבריהן נזדכה פלוני. ירושלמי כיצד דנין הדיינין יושבין והנידונין עומדין והתובע פותח דבריו שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם. ר׳ יוחנן בשם ר׳ ינאי התובע תובע והנתבע משיב. והדיין מכריע. א״ר סימון וצריך לשנות טענותיהן שנאמר ויאמר המלך זאת אומרת זה בני החי ובנך המת וזאת אומרת חי׳ רב הונא מיקל בדיינא דאמר מקבלין עליכון חד כבי תרי אלא יימרון אינון וכד הוה ידע זכו לבר נש ולא הוה ידע ליה הוה פתח ליה על שם פתח פיך לאלם. סוגיא דשמעתא הרי למדנו שהאשה לא דנה ולא מעידה וצריכין העדים והדיינין שלא יהו קרובין זה לזה ולא קרובין לנידונין וכן צריכין ב׳ עדים על כל סימן וסימן. וכן ב׳ עדים על כל חתימה וחתימה מעדי השטר (וכל) [וכן] ב׳ עדים על כל שנה ושנה בשני חזקה. אדם ששלחו ב״ד אחריו ג׳ פעמים ולא בא ר׳ יהושע אומר מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ועבדין ליה פסק דין כהדא כתנא דמן דסבק ורתי לר׳ יאשיה וקביל ר׳ אלעזר סהדי בלא אפוי וזכי לר׳ יאשיה ולא עוד אלא דשבק ספרין וכתב ר׳ אלעזר לירתו ספרין שזכתה בהן ארץ ישראל אין מוציאין אותן חוצה לארץ. גמרו את הדין מכניסין אותן גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי. למי מכניסין ואסיק׳ לבעלי הדין. כדתניא אמר ר׳ נחמיה כך היה מנהג אנשי ירושלים מכניסין בעלי הדין ושומעין דבריהן ומוציאין אותן לחוץ ונושאין ונותנין בדין. גמרו הדין. מכניסין בעלי הדין. גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב. ואקשינן והא תניא גמרו הדין מכניסין את העדים ושנינן ההיא דלא כר׳ נתן דאמר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו דתניא אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. ר׳ יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה ואין עדותן מתקיימת בב״ד עד שיעידו שניהן כאחד אתאן לת״ק ר׳ נתן אומר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו במאי פליגי איבעית אימא סברא איבעית אימא קרא. איבעית אימא סברא תנא קמא סבר אי מסהיד האי דחזא דאוזיף פלוני מנה מפלוני בחד בניסן ואידך מסהיד בתרי בניסן אשתכח דאמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי. ור׳ יהושע בן קרחה סבר תרוייהו מסהדי דהאי דאוזיף מינאי מנה. קרא דכתיב

מסורת הש״ס

א) [כתובות כא. וש״נ], ב) [עיל ג. ה: לקמן פז: כתובות כב., ג) רש״ל מ״ז], ד) [תוספתא מ״ש פ״ה], ה) [תוספתא מ״ש פ״ה ע״ש], ו) הוריות יג: [גיטין נב.], ז) [ל״ל ופלוני מחייב], ח) [ל״ל אלעזר], ט) [ש״מ. ופלוני מחייב], י) [גיטין לג.:] כתובות כו: ב״ב לב. קסה. [תוספתא פ״ה], כ) רש״ל מ״ז], ל) [ברכות ד: וש״נ], מ) [סוטה ב: לא:], נ) [יעלוס. רש״ש], ס) [בנמ״י ממקומן], ע) ולא העיד כל״ל [רש״ל ועי׳ רש״ש], פ) [ל״ה לרבא],

תורה אור השלם

1. לא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְיָ׃ ויקרא יט טז
2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ׃ ויקרא ה א
3. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חֵטְא בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר׃ דברים יט טו

גליון הש״ם

גמ׳ ואמרו דברי חלומות. עי׳ תשובת תשב״ץ ח״ג סי׳ קכח: **שם כי אתי לשבועה אתי.** ע׳ טורי אבן פ״ב דר״ה כג ע״ב ד״ה ומכ״מ׳:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה במאי וכו׳ ור׳ יהושע ב״ק הס״ד:

מוסף רש״י

בית דין חצוף. שענגרו על תקנת חכמים (לעיל ג.). **עד שיראו שניהם כאחד.** את העדות לאפוקי אחד אומר בפני הלוהו ואחד אומר בפני הודה לו עליו (כתובות כו:). **אפילו בזה אחר זה.** אחד אומר ביום ראשון לוה פלוני מפלוני מנה ואחד אומר ביום שני ראיתיו גם אני שלוה ממנו, דמכל מקום אמנה קא מסהדי, ומ״ק סבר אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי, וה״ל לגבי מנה אלי עדות (רשב״ם ב״ב לב.). **ואין עדותן מתקיימת.** להתקבל בב״ד ואפילו ראו שניהם כאחד, ופלוגתא אחריתי היא ולא ר׳ יהושע בן קרחה קאמר לה (כתובות כו:). **עד שיעידו שניהם כאחד.** בפני ב״ד (רשב״ם ב״ב לב.). **ממשמע שנאמר לא יקום עד.** ולא נאמר עדים, אלא מי יודע דאחד קאמר, אלא מדאצטריך למיכתב אחד, שמע מינה דעד שניים משמע, דאיהו אלא לשון עדות ואסתם עדות שניים (סוטה ב:).

עין משפט נר מצוה

פו א ב מיי׳ פ״ז מהל׳ טוען ונטען הלכה ד׳ סמג עשין לה טוש״ע מ״מ סי׳ לט סעיף יב:
פז ג מיי׳ פ״ו מהל׳ זכיה הלכה ו (ומיי׳ פ״ו מהלכות מעשר) סמג עשין עב טוש״ע מ״מ סי׳ רנה סעיף א:
פח ד מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סעיף ז [וברב אלפס עוד בב״מ דף רמ.]:
פט ה מיי׳ שם הלכה ז [ופ״ו מהל׳ מעשר שני הל׳] טוש״ע שם סע׳ ט:
צ ו טוש״ע מ״מ סי׳ כה סעיף ג בהג״ה ועיין בטור:
צא ז מיי׳ פכ״ב מהל׳ סנהדרין הלכה ח סמג עשין לא טוש״ע מ״מ סי׳ יט סעיף ב:
צב ח מיי׳ פ״ד מהל׳ עדות הלכה ב סמג עשין קיז טוש״ע מ״מ סי׳ ל סעיף ו:
צג ט מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף ט:
צד י מיי׳ פכ״ב מהל׳ סנהדרין הלכה ט סמג עשין לז טוש״ע מ״מ סי׳ יט סעיף ח:

רבינו חננאל

דכל אודיתא צריך למימר להו לסהדי כתובו ההוא אודיתא דהוה כתיבה דוכרן פתגמי וכל לישני דבי דינא ולא הוה כתיב במותב תלתא כו׳ ואסיק׳ כל כי האי גוונא חיישינן לב״ד טועין ואי כתיב בה אמר לן פלוני או אמרנו לפלוני דברים מוכיחין כי ג׳ היו לא חיישינן לב״ד טועין. אמר אחד ראיתי אביכם שהטמין מעו׳ בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין. כללו של דבר כל שבידו ליטלן כגון השדה שאלו רצה ליטלם היה יכול ליטלן דבריו קיימין כל שאין בידו ליטלן לא אמר כלום. ירושלמי ר׳ אסי בשם ר׳ יוחנן אם היה מתכוין למסור להן עדות עדותן קיימת. הרי שראו אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל. אמר של פלוני הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו א״ל חייבין ליתנן למי שאמר אביהן. כי של פלוני הן. ואם כמעירים הרי הן שלהן וכן הלכה. הרי שהיה מצטער על מעות מעשר שני שהניח לו אביו. בא בעל החלום וא״ל כך וכך הן ובמקום פלוני הן. זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: **מתני׳** היו מכניסין את השני ובודקין אותו ונמצאו דבריהן מכוונים נושאין ונותנין בדבר. שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי כיצד כותבין ר׳ יוחנן אמר יצא פלוני זכאי ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין ר׳ אלעזר אומר סתם כותב מדבריהן נזדכה פלוני. ואמרינן [מאי] בינייהו ואתו למימר איכא בינייהו

בעדות בכור. פי׳ שמעו מאביו זה אחר זה איש פלוני בן בכור הוא ולא כפי׳ הקונטרס דפירש לענין מוס הראוי לבא בידי אדם שנחשדו הכהנים דנאמן זה לומר מעצמו נפל מוס זה וחבירו על מוס אחר דא״כ למה לי ג׳ עדים אפי׳ יחיד נאמן ואפי׳ עד מפי עד כדאי׳ בפ׳ כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לו.) ובפרק חבית (שבת דף קמה:): הוא

ודכולי עלמא כרבנן דפליגי עליה דרבי יהושע בן קרחה והכא באקושי הגדה לראיה קא מיפלגי מר סבר מקשינן הגדה לראיה ומר סבר לא מקשינן רבי שמעון בן אליקים הוה משתקיד עליה דר׳ יוסי ברבי חנינא למסמכיה ולא קא מיסתייע מילתא יומא חד הוה יתיב קמיה דר׳ יוחנן אמר להו מי איכא דידע הלכה כרבי יהושע בן קרחה או לא א״ל רבי שמעון בן אליקים דין ידע אמר ליה לימא איזו אמר ליה ליסמכיה מר ברישא סמכיה אמר ליה בני אמור לי כיצד שמעת א״ל כך שמעתי שמודה ר׳ יהושע בן קרחה לרבי נתן אמר לזה הוצרכתי השתא ומה עיקר ראיה בהדי הדדי אמר ר׳ יהושע בן קרחה לא בענין הגדה מיבעיא א״ל הואיל ועלית לא תרד אמר ר׳ זירא שמע מינה גברא רבה כיון [6]דסמיך סמיך א״ר חייא בר אבין אמר רב הלכה כר׳ יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין עולא אמר הלכה כרבי יהושע בן קרחה בקרקעות אבל לא במטלטלין א״ל אביי [7]הלכה מכלל דפליגי והאמר ר׳ אבא א״ר הונא אמר רב מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע ותני רב אידי בר אבין [8]בנזיקין דבי קרנא מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות בכור ובעדות קרקע ובעדות חזקה וכן שבבן ושבבת [9]גברא אגברא קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי מאי וכן שבבן ושבבת [10]אילימא אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה [11]האי חצי דבר וחצי עדות הוא [12]אלא אחד אומר שתים [13]בגבה ואחד אומר שתים בכריסה אמר רב יוסף אנא אמינא משמיה דעולא הלכה כרבי יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין ורבנן דאתו ממחוזא אמרי אמר ר׳ זירא משמיה דרב בקרקעות אין אבל לא במטלטלין רב לטעמיה דאמר רב הודאה אחר הודאה הודאה אחר הלואה מצטרפי הלואה אחר הלואה הלואה אחר הודאה לא מצטרפי אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע א״ל מאי שנא הלואה אחר הלואה דלא דמנה דקא חזי האי לא קא חזי האי הודאה אחר הודאה נמי אמנה דקא מודה קמי האי לא מודי קמי האי דא״ל להאי בתרא בהאי מנה דאודיי ליה קמך אודיי ליה נמי קמי פלוני אכתי בתרא ידע קמא לא ידע דהדר אזיל א״ל לקמא האי מנה דאודיי ליה קמך אודיי ליה נמי קמי פלוני א״ל [14]תנוח דעתך שהתנחת את דעתי א״ל מאי ניחותא דרבא ואיתימא רב ששת שדא בה נרגא לאו היינו הודאה אחר הלואה אמר ליה היינו דשמיע לי עלייכו דרמיתו דיקלי וזקפיתו להו [15]נהרדעי אמרי בין הודאה אחר הודאה בין הודאה אחר הלואה בין הלואה אחר הלואה בין הלואה אחר הודאה מצטרפות כמאן כר׳ יהושע בן קרחה אמר רב יהודה [16]עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כשרה בדיני ממונות אמר רבא מסתברא מילתיה דרב יהודה באחד אומר בארנקי שחורה ואחד אומר בארנקי לבנה אבל אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן אין מצטרפין וארנקי שחורה בדיני נפשות לא [17]והאמר רב חסדא [18]אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר [19]בארירן הרגו אין זה נכון אחד אומר כליו שחורים ואחד אומר כליו לבנים הרי זה נכון גברא

בשבת וזה אומר בפני הודה לו עליו בשני בשבת: **הודאה אחר הלואה.** זה אומר בפני הלוהו מנה באחד בשבת וזה אומר בפני הודה לו מנה בשני בשבת: **מצטרפי.** דאיכא למימר באחד מנה קמסהדי וכדמוקי לקמן: **הלואה אחר הודאה.** מנה אחרינא הוא ולא מצטרפי אע״ג דתרווייהו אמרי שחייב לו מנה: **הודאה אחר הודאה נמי.** דילמא מנה דאודי ליה קמי האי לאו היינו מנה דאודי ליה קמי האי: **ואכתי בתרא ידע.** דאמנה דקא מסהיד איהו מסהיד אידך אבל קמא לא ידע באחד מנה קמסהדי הלכך לא קרינא ביה והוא עד דמשמע תרווייהו כחד: **לאו היינו הודאה אחר הלואה.** כיון דבעינן דידע סהדא בחברתה על כרחין הודאה אחר הלואה נמי הכי מוקמת לה: **דאמר ליה לבתרא מנה דמודינא קמך.** יזיפי קמי פלניא והדר אמר ליה לקמא מנה דיזיפי קמך אודאי ליה קמי פלניא ותרתי למה לי לרב למימר: **היינו דשמיע לי.** על בני עירך: **דרמיתו דיקלי וזקפיתו ליה.** שאתם משויים קוצין דקליס וחוזרין ונוטעין אותן כלומר בויס וסותריס שפירשתם לי קושיא וחזרתם וסתרתם: **מצטרפין.** דמ״מ הן מעידין שחייב לו מנה: **בבדיקות.** שאינה משבע חקירות בחיזו יוס בחיזו שעה שהזמה תלויה בהן אבל בכליו שחורין וכליו לבנים שאין דין הזמה תלויה בהן: **מנה שחור.** סלע ישנה: **אין מצטרפין.** הואיל ובעיקר גוף העדות מתכחשי: **וארנקי שחורה.** דלאו בעיקר גוף העדות מתכחשי דכוותיה בדיני נפשות לא בתמיה: **בארירן.** יושרמ״ל בלע״ז: **אין זה נכון.** אין עדות זו מכוונת. ולישנא דקרא נקט והנה אמת נכון הדבר (דברים יג) דמהאי קרא נפקא לן בדיקות (לקמן מ:): גברא

ל א מיי׳ פ״ד מהל׳ עדות הלכה ז סמג עשין קט טוש״ע מ״מ סימן ל סעיף יג:

ל ב מיי׳ פ״ד שם הלכה ג סמג שם טוש״ע מ״מ שם סעיף ו:

ל ג מיי׳ שם פ״ג הלכה ג סמג שם טוש״ע שם סעיף ב:

ל ד מיי׳ שם פ״ב הלכה ב:

רבינו חננאל

עד כיון דאינון תרי ואסקינהו רחמנא בלשון יחיד ש״מ דחזו תרווייהו ביחד. ור׳ יהושע בן קרחה סבר מדכתיב או ראה או ידע לרבות אפילו ראו זה אחר זה ותנא קמא ור׳ נתן במאי פליגי. איבעית אימא קרא איבעית אימא סברא. ת״ק סבר כי אתא עד אחד לשבועה אתא ולא לממון הלכך בענין עד שיעידו שניהן כאחד. ור׳ נתן סבר וכי אתו ביחד בחד פומא מסהדי אלא זה אחר זה ומצטרפי הלכך הכא נמי לא שנא. קרא כולי עלמא זהו תנא קמא ור׳ נתן תרווייהו אית להו דבענין עד שיראו שניהם כאחד. וכתיב והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד. תנא קמא סבר מקשינן הגדה לראיה מה לראיה כחד אף להגדה כחד. ור׳ נתן סבר לא מקשינן הגדה לראיה. נמצא ר׳ יהושע בן קרחה חולק על התנא קמא בראייה ור׳ נתן על ההגדה. א״ר יוחנן איכא דשמע הלכתא כר׳ יהושע בן קרחה אי לא. א״ל ר׳ יוסי ב״ר חנינא שמעתי שמודה ר׳ יהושע לר׳ נתן דאפילו בזה אחר זה. א״ר יוחנן לזו הוצרכנו השתא ומה עיקר ראייה שיתכן שיראו העדות שניהן בבת אחת מכשיר ר׳ יהושע בזה אחר זה הגדה דליכא בבת אחת לעולם דלאו בחד פומא מסהדי מיבעיא דמכשיר ר׳ יהושע אפילו בזה אחר זה. ואסיק׳ משמיה דרב הלכ׳ כר׳ יהושע בן קרחה בקרקעות ובמטלטלין דאפי׳ זה אחר זה בין בהגדה בין בראייה עדותן כשרה ר׳ יוחנן דאמר לזו הוצרכנו: **פי׳** נזיקין דבי קרנא מסכתא נזיקין משנה חיצונה שהיה שונה אותה קרנא שם חכם ידוע ומפורש בשני דייני גזלות. תני בנזיקין דבי קרנא מודים חכמים לר׳ יהושע בן קרחה בעדי בכור ובעדי חזקה ובעדי הבן והבת שמעידין בהן שהביאו סימנים שאפילו זה בלא זה כשרין ואוקימנא בזמן ששנים מעידין אחד אומר שיש בה שתי שערות בגבה ואחד אומר שתים בכריסה. נהרדעאי אמרי בין הודאה אחר הלואה בין הלואה אחר הודאה. ובין הלואה אחר הלואה ובין הודאה אחר הודאה בין מצטרפין כר׳ יהושע בן קרחה וקי״ל בהא כנהרדעאי. פי׳ כגון דמסהיד חד דיזיף פלוני מפלוני בחד בניסן מנה ואחד מסהיד דבתרי בניסן חזא דפלוני יזיף מפלוני מנה אע״ג דאיכא למימר אמנה דמסהיד האי דבחד בניסן לאו בההוא מנה מסהיד ההיא דבתרי בניסן דאי אמרת ההיא מנה הוא מיהו אהדריה לוה למלוה והדר יזפיה ליה קמי האי כיון דאהדריה כבר בטלה עדות ראשונה מיהו כל האי לא חייש ר׳ יהושע בן קרחה. אלא אמר לך כיון דתרווייהו מסהדי דהאי נושה מנה בהאי עדות מעליא היא: אמר רב יהודה עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כשרין הן בדיני ממונות. ואע״פ שמכחישין זה לזה עדותן. פי׳ זולתי שבע חקירות השניות במשנתנו נקראות בדיקות. ובא רבא לפרש דברי רב יהודה ואמר מסתברא מילתיה במכחישין זה לזה עדותן עדות בזמן שא׳ אומר בארנקי שחורה הלוהו מנה וא׳ אומר לא כי אלא בארנקי לבנה הלוהו אבל במנה שניהן שוין אבל אם נחלקו במנה עצמו זה אומר מנה לבן וזה אומר מנה שחור כלומר ישן אין מצטרפין. ומקשינן עליה דרבא הכחשה בכלים כי האי גוונא בדיני ממונות מצטרפין מכלל דבדיני נפשות לא והאמר רב חסדא אחד אומר

מסורת הש״ס

צה (א) [ב] [ג] [ד] [ה] [ו] [ז] [ח] [ט] [י] [יא] [יב] [יג] [יד] [טו] [טז] [יז] [יח] [יט] [כ] [כא] [כב] [כג] [כד] [כה] [כו] [כז] [כח] [כט] [ל] [לא] [לב] [לג] [לד] [לה] [לו] [לז] [לח] [לט] [מ] [מא] [מב] [מג] [מד] [מה] [מו] [מז] [מח] [מט] [נ] [נא] [נב] [נג] [נד] [נה] [נו] [נז] [נח] [נט] [ס] [סא] [סב] [סג] [סד] [סה] [סו] [סז] [סח] [סט] [ע] [עא] [עב] [עג] [עד] [עה] [עו] [עז] [עח] [עט] [פ] [פא] [פב] [פג] [פד] [פה] [פו] [פז] [פח] [פט] [צ] [צא] [צב] [צג] [צד] [צה] [צו] [צז] [צח] [צט] [ק] [קא] [קב] [קג] [קד] [קה] [קו] [קז] [קח] [קט] [ר] [רא] [רב] [רג] [רד] [רה] [רו] [רז] [רח] [רט] [ש] [שא] [שב] [שג] [שד] [שה] [שו] [שז] [שח] [שט] [ת] [תא] [תב] [תג] [תד] [תה] [תו] [תז] [תח] [תט] [י] [יא] [יב] [יג] [יד] [טו] [טז] [יז] [יח] [יט] [כ] [כא] [כב] [כג] [כד] [כה] [כו] [כז] [כח] [כט] [ל] [לא] [לב] [לג] [לד] [לה] [לו] [לז] [לח] [לט] [מ] [מא] [מב] [מג] [מד] [מה] [מו] [מז] [מח] [מט] [נ] [נא] [נב] [נג] [נד] [נה] [נו] [נז] [נח] [נט] [ס] [סא] [סב] [סג] [סד] [סה] [סו] [סז] [סח] [סט] [ע] [עא] [עב] [עג] [עד] [עה] [עו] [עז] [עח] [עט] [פ] [פא] [פב] [פג] [פד] [פה] [פו] [פז] [פח] [פט] [צ] [צא] [צב] [צג] [צד] [צה] [צו] [צז] [צח] [צט] [ק] [קא] [קב] [קג] [קד] [קה] [קו] [קז] [קח] [קט] [ר] [רא] [רב] [רג] [רד] [רה] [רו] [רז] [רח] [רט] [ש] [שא] [שב] [שג] [שד] [שה] [שו] [שז] [שח] [שט] [ת] [תא] [תב] [תג] [תד] [תה] [תו] [תז] [תח] [תט]

לעזי רש״י

ירושרמ״א. גרזן קרב.

מוסף רש״י

אחד בגבה. שיער לאיתי בקשרי אצבעותיה (ב״ק ע.): אי: מתח אותו מקוס (נדה נב.) וקלמו לשויה גדולה לענין עושין אי לענין שיהו קידושיה קדושין (ב״ק שם). **בכריסה.** באותו מקוס (רשב״ם ב״ב נו.). **חצי דבר.** שיער אחד, **וחצי עדות.** עד אחד יש לשיער ופשיטא דלאו עדות היא (ב״ק שם) דאין כאן אלא עד אחד לכל שיער ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עושין לאייבה, וקרא אי דבר אחי למעוטי שהרי דבר כתיב, ואי עדות למעוטי לא אצטריך קרא דבהדיא כתיב לא יקום עד אחד וגו׳ (ב״ב שם). **אין זה נכון.** ועוזתון בעלה והוא והסם פטורים מיד (לקמן מא.).

מ) כיון דאיסתמיך סמיך כל״ל, **ג)** [שבת קו: וש״נ], **ג)** [פי׳ מסכתא דמזיקין משנה מיזוגה שהיה שונה אותה קרנא. עדות ערך זק ה״ל], **ד)** [תענית ד: וש״נ], **ה)** ב״ק ע: ב״ב טו:, **ו)** [עיין בגדה נב: וכפירוש רש״י דהתם], **ז)** [שבת קנב: מגמות מה. ק. פסחים לב: יומא סו: ושם איתא תנוח דעתך שהנחתן], **ח)** לקמן מא., **ט)** [ל״ל באלכן פי׳ כעין אחמל וש אומרים כמין גרזן. ערוך ערך אלכן], **י)** [ויקרא ה],